

dne série (s výjimkou 2. 7.) zahrnoval dopolední přednášky významných odborníků na vysokoškolskou politiku v mezinárodním i národním kontextu a odpolední simulační cvičení vztahující se k tematice dané přednášky. Během série své přednášky prezentovali Dr. Don Westerheijden, Prof. Luc Weber, Dr. Stephan Vincent-Lancrin, Prof. Dr. Peter Weingart, Dr. Guy Haug a Prof. Dr. Alberto Amaral. Všechny přednášky, dotýkající se mj. vývojových trendů mechanismů zajišťování kvality, možných modelů vývoje evropských systémů terciárního vzdělávání, hlavních vývojových trendů terciárního vzdělávání z perspektivy OECD či kritické

analýzy vývoje boloňského a lisabonského procesu (vč. existujících styčných bodů obou procesů), byly vysoce relevantní diskutovaným problematikám a tvořily dobrý základ pro navazující simulační cvičení. Závěrečné odpoledne série bylo vyhrazeno zhodnocení přínosu série pro její účastníky, jenž bylo provedeno jak písemnou, tak ústní formou. Jak naznačily reakce zúčastněných osob, celý průběh a přínos přednáškové série byly hodnoceny jako vysoce pozitivní a nezbyvá než věřit, že podobně vysoký standard si letní přednáškové série Centra pro studium vysokoškolské politiky zachovají i v budoucnu.

- koh -

AKTUÁLNÍ POHLED NA STAV DISTANČNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ NA ČESKÝCH VYSOKÝCH ŠKOLÁCH

Distanční vzdělávání je fenomén, o kterém se již několik let často hovoří při různých příležitostech, mnohdy zasvěceně, a často bohužel i se zřejmým nepochopením základní filozofie této vzdělávací formy. Národní centrum distančního vzdělávání (NCDiV), které bylo před deseti lety zřízeno v rámci Centra pro studium vysokého školství (CSVŠ), má, jako jeden ze svých hlavních úkolů, šířit informace o distanční formě studia a pomáhat vhodně aplikovat tuto metodu v rámci vzdělávacích aktivit vysokých škol a dalších vzdělávacích subjektů.

Ve dnech 28.-30. června 2006 se konala již VI. národní konference Distanční vzdělávání v ČR – současnost a budoucnost. Pořadatelem konference bylo Centrum pro studium vysokého školství, konkrétně pak pracovní tým Národního centra distančního vzdělávání. Toto již tradiční setkání odborníků i zájemců o problematiku distančního vzdělávání a jeho aplikace ve vzdělávacím systému České republiky se koná každé dva roky na některé z českých vysokých škol. Tentokrát byla spolupořadatelem Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava a konference proběhla na půdě Ekonomické fakulty této univerzity.

Volba nebyla náhodná. Tato univerzita má za sebou již několik let aktivní tvůrčí činnosti v oblasti

inovace vzdělávacích postupů a metod, probíhá zde řada projektů podporujících rozvoj a využití distanční formy studia jak v oblasti graduálního vysokoškolského studia, tak i v oblasti dalšího vzdělávání občanů. V posledním roce na Ekonomické fakultě vzniklo specializované pracoviště – Institut inovace vzdělávání, jehož pracovníci se velmi intenzivně podíleli na přípravě konference a zajištění jejího hladkého průběhu. Také další fakulty této univerzity se aktivně zaměřují na využití metod distanční formy studia při svých vzdělávacích aktivitách. V rámci celé univerzity pracuje již od roku 2003 Regionální centrum celoživotního vzdělávání, které mimo jiné koordinuje zavádění a efektivní využívání distanční formy vzdělávání v rámci vzdělávacích kurzů a programů tzv. celoživotního vzdělávání. Je třeba zejména vyzvednout fakt, že veřejné vysoké školy celého moravsko-slezského regionu spolu navzájem relativně úzce spolupracují – VŠB-TU Ostrava, Ostravská univerzita v Ostravě i Slezská univerzita v Opavě. Podílejí se na společném projektu VIRTUNIV, jehož cílem je zvyšování odbornosti vysokoškolských učitelů v oblasti využití informačních a komunikačních technologií ve vzdělávání.

Konference v Ostravě byla úspěšná. Možná tomu přispěl i fakt, že tentokrát to bylo relativně komorní setkání (nakonec se registrovalo kolem 90 účastníků).

Umožnilo účastníkům aktivní přístup v rámci jednotlivých příspěvků i diskuse, vytvořilo platformu pro výměnu názorů a poznatků z realizace této formy studia, výměnu konkrétních zkušeností z přípravy distančního studia jak v rovině graduální studijní nabídky, tak i pro oblast kurzů dalšího celoživotního vzdělávání.

Jedním z velmi jednoznačných poznatků konference je fakt, že v současné době není problém při přípravě a realizaci distančního vzdělávání na veřejných vysokých školách v nedostatku finančních prostředků. Pedagogové se aktivně chopili příležitostí, které nabízejí různé grantové agentury a vzdělávací programy k tomu, aby na tuto práci získali nemalé finanční prostředky. Mnoho příspěvků bylo zaměřeno právě na prezentaci existujících projektů a řešení jednotlivých projektových úkolů. Nejčastěji se jedná o podporu z Fondu rozvoje (FRVŠ) nebo o finanční prostředky získané z rozvojových programů Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT). Velmi frekventovaným finančním zdrojem pro podporu distančních vzdělávacích aktivit jsou v současnosti Strukturální fondy a zejména vzdělávací projekty v rámci Evropského sociálního fondu (ESF).

Ve většině případů jsou projekty zaměřeny na metodickou inovaci studijních programů a zpracování kvalitních multimediálních studijních opor, které mohou být úspěšně využity jak pro studenty klasického prezenčního studia, tak i pro studující distanční formy studia, pro něž jsou základními studijními zdroji.

Poprvé se také na konferenci objevily projekty zaměřené na podporu studia handicapovaných osob (tělesně i sociálně). Je třeba ocenit, že i v tomto směru se „pohnuly ledy“ a vzdělavatelé, včetně vysokých škol, si začali uvědomovat, že i tyto nemalé skupiny obyvatelstva skýtají potenciál zájemců o graduální a další vzdělávání, který je třeba reflektovat. A právě distanční forma studia může být v řadě případů jedinou cestou, jak jim toto studium umožnit. V této souvislosti byl velmi zajímavý příspěvek *K. Bauerové* o specifických potřebách tělesně handicapovaných účastníků distančního vzdělávání, konkrétně o možnostech převádění elektronického studijního materiálu do zvukové podoby pro nevidomé či slabozraké studenty. Toto téma je řešeno jako dílčí prvek rozsáhlého projektu ESF, který má název „Nechť studuje kdokoliv, kdekoli a kdykoli“ a o němž byli také účastníci konference podrobně informováni.

Zajímavý příspěvek byl přednesen *A. Balcarovou* z Pedagogické fakulty Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, který autorka zpracovala v rámci projektu OPRLZ Phare 2003. Zabývala se v něm specifickostí podmínek pro vzdělávání osob ve věznicích a ústavech se zvláštním režimem s ohledem na možnost využití eLearningu. Mapovala připravenost odsouzených a také pracovníků vězeňské správy na využití informačních a komunikačních technologií pro proces vzdělávání. Potvrzuje se, že distanční forma studia svými principy umožňuje skutečně široký přístup ke vzdělávání i pro dospělé, kteří patří do tzv. sociálně znevýhodněných skupin obyvatelstva, a vzdělavatelé budou jistě tento fakt reflektovat. V současné době je v těchto zařízeních internováno 41,4 % vyučených osob, 8,6 % osob se vzděláním s maturitou a 1,6 % vysokoškolsky vzdělaných jedinců, tedy z velké části lidé, kteří mají základní předpoklady pro úspěšné pokračování v dalším učení, jsou schopni zvládnout nové poznatky a naučit se novým dovednostem. Tito lidé by měli být pomocí vzdělávacích programů připravováni na úspěšnou integraci do společnosti po uplynutí vyměřeného trestu. Problém spočívá v tom, že většina zařízení se zvláštním režimem není na distanční formu vzdělávání a eLearningu připravena ani technicky, ani personálně.

Významným krokem vpřed v oblasti kvalitní přípravy a realizace distančního vzdělávání u nás byly příspěvky orientované na hodnocení kvality a efektivitu distančního studia. Především je třeba vyzdvihnout velmi zajímavý příspěvek autorů *P. Poullová, M. Černá, M. Křenek* z Fakulty informatiky a managementu Univerzity Hradec Králové. Ti jako první u nás velmi objektivně porovnali a statisticky korektně vyhodnotili poznatky ze srovnávacího výzkumu, hodnotícího studijní výsledky dvou skupin studentů, kteří studovali stejný studijní obsah standardním způsobem, klasickou prezenční formou a experimentálně – s využitím eLearningu. Pro větší přesnost bylo šetření provedeno u dvou předmětů – technického (informatika) a humanitního (anglický jazyk). Výzkum byl proveden exaktně a s využitím standardizovaných postupů na relativně velkém vzorku náhodně (losováním) rozdělených studentů graduálního studia. Celkem se jej účastnilo 234 studentů v obou předmětech. Porovnávány byly studijní výkony studentů v oblasti kognitivní – zapamatování, porozumění a aplikace výsledků. Jednoznačně se prokázalo, že rozdíl ve studijních výsledcích obou skupin byly minimální a statisticky

nevýznamné. Studenti experimentální skupiny získali mírně lepší výsledky v oblasti aplikačních dovedností a znalostí, studenti kontrolní skupiny při klasickém prezenčním studiu vykazovali mírně lepší výsledky v oblasti zapamatování si a porozumění. Výzkum také ukázal, že studenti experimentální skupiny, kteří měli možnost studovat velmi kvalitně připraveným a podporovaným elektronickým vzděláváním, si tuto formu studia velmi pochvalovali a oceňovali její přednosti před klasickým studiem, především v oblasti individualizace a flexibility místní a časové.

Zkoumáním vlivu práce tutora na efektivitu distančního vzdělávání a kvalitu distančního studia se zabýval *J. Hrbáček* z Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Na velkém počtu studentů standardního studia, kteří měli k dispozici distanční studijní text a pedagogickou podporu, se jednoznačně prokázalo, že nejlepších výsledků dosáhli studující ve skupině vedené kvalitním zaškoleným tutorem distančního vzdělávání, který byl navíc autorem studijního textu, a byl proto s jeho obsahem a metodickými aspekty velmi dobře seznámen. Tito studenti také nejlépe hodnotili studijní oporu, náročnost studia a projevovali o předmět největší zájem. Nejhorších výsledků bylo dosaženo ve skupině studentů, kteří byli pedagogicky vedeni klasickou cestou pravidelných cvičení a neměli možnost samostatné kreativní práce, která by podporovala větší zájem o studovanou problematiku. Pochopitelně ani příliš nedoceňovali distanční studijní oporu. Výzkum jednoznačně potvrdil důležitost a nutnost zaškolení pedagogů pro kvalitní tutorskou činnost.

Tradičně řada příspěvků se zabývala problematikou eLearningu a zkušenostmi s využitím multimédií ve vzdělávání. Přednesené příspěvky potvrdily, a na konferenci to několikrát hlasitě zaznělo, potřebu propojování a větší spolupráce v oblasti distančního vzdělávání mezi jednotlivými univerzitami a fakultami, potřebu sdílení již vytvořených kvalitních vzdělávacích multimediálních objektů, studijních opor a celých vzdělávacích produktů. Velmi by to pomohlo posunout kupředu celý systém distančního vzdělávání, zrychlilo tvorbu nových vzdělávacích produktů a rozšířilo nabídku dostupného celoživotního vzdělávání u nás.

V této souvislosti se na konferenci diskutovala možnost vzájemné kooperace škol a sdílení studijních

produktů. Ukázalo se, že v této oblasti se projevuje stále velmi silně tradiční pohled, který pedagogům velí všechno nějakým způsobem ochraňovat před ostatními, „aby nám to nikdo jiný nemohl sebrat“. Je to pochopitelné, pokud si připustíme, že naše práce není autorsky ochráněna. To však již není úplně pravda.

Od roku 2000 platí v České republice nový autorský zákon – Zákon č. 121/2000 Sb. – který velmi jednoznačně ochraňuje osobnostní autorská práva i práva majetková. Dílo typu distanční studijní opory či nějakého samostatného multimediálního vzdělávacího objektu, vzniká v naprosté většině případů jako dílo zaměstnanecké a majetková práva k němu vykonává ten, kdo vznik díla finančně zajistil, tedy většinou zaměstnavatel. V našem případě je to vysoká škola, na které autor působí. Je tomu tak v naprosté většině případů, protože i při situaci, že vznik tohoto díla byl podpořen grantovými prostředky, získává tyto prostředky škola. Ta nese plnou zodpovědnost za jejich správné a hospodárné využití a konečný produkt, i další získaný materiál či technické vybavení, zůstává po skončení projektu jejím majetkem. Proto naprostá většina grantových projektů vytváří povinnost dílo zveřejnit a využívat k veřejnému prospěchu. Zcela konkrétně – výstupy, na které získá autor finanční prostředky z rozvojových projektů MŠMT, tedy z veřejných zdrojů, by měly být k dispozici veřejně, tedy minimálně dalším zájemcům z veřejných vysokých škol. To ovšem neznamená, že jsou jakkoliv dotčena osobnostní práva autorská, minimálně tedy, že bude jejich širokým využíváním „zapomenuto“, kdo je skutečným autorem. A to je bohužel největší problém.

Velmi často se při prezentaci ukázek multimediálních studijních opor setkáváme s faktem, že jejich autoři zapominají uvést autora u konkrétních vložených objektů – obrázku, videa, testu apod. V lepším případě se domnívají, že zcela stačí, když v závěru díla uvedou všechny literární nebo internetové zdroje, se kterými pracovali. To není z hlediska zákona korektní postup. Pochopitelně, výklad zákona provádí soud. Lze jenom doporučit, aby byly uváděny přesné autorské citace na všech převzatých originálních dílech, možná by byla větší ochota autorů se o výsledky své pedagogické invence, a mnohdy časově velmi náročné práce, podělit s dalšími kolegy z vysokých škol.

Nejen tyto problémy byly komunikovány na konferenci. Jednání ukázala, jak velmi důležitá je teoretická

příprava pedagogických a organizačních pracovníků pro oblast distančního vzdělávání. O postupu a výsledcích vzdělávacích aktivit NCDiV od roku 1998 hovořila ve svém příspěvku *H. Zlámalová* a informace o kurzu, organizovaném cíleně směrem k pedagogům Vyšších odborných škol, byly zpracovány na posteru *J. Motykové* z NCDiV v Praze.

Závěrem je možné konstatovat, že IV. národní konference „Distanční vzdělávání v ČR – současnost a budoucnost“ splnila své cíle a pro účastníky byla inspirací pro další práci v této oblasti. Prokázala, že rozvoj distančního vzdělávání v České republice úspěšně pokračuje, zájem ze strany vzdělavatelů se zvyšuje a především je stále více profesionálně realizován. Velkým přínosem v tomto směru je dostatek finančních zdrojů, respektive rozšiřující se možnosti vícezdrojového financování využitím řady grantových možností, které rozvoj a inovaci vzdělávacích aktivit podporují – ESF, FRVŠ, rozvojové programy MŠMT, SOCRATES aj.

Trvalým problémem zůstává nedostatečná komunikace mezi vzdělavateli a jejich malá vzájemná spolupráce na tomto poli, která by podporovala sdružování finančních prostředků i expertních zdrojů a v konečné fázi vedla k většímu rozšíření nabídky kvalitních vzdělávacích produktů, k jejich rychlejší inovaci a větší dostupnosti vzdělávání v rámci celoživotního vzdělávání dospělých. Také v oblasti větší informovanosti potenciálních studujících o možnostech a nabídce kurzů a programů celoživotního vzdělávání je ještě mnoho rezerv.

Literatura:

- [1] Distanční vzdělávání v České republice – současnost a budoucnost. Sborník anotací a příspěvků (na CD-ROM) ze IV. národní konference, Ostrava 2006. CSVŠ a VŠB-TU Ostrava, 2006, ISBN 80-86302-36-9.

- hz -

OPTIMÁLNÍ PROFIL ABSOLVENTA TECHNICKÉ VYSOKÉ ŠKOLY

Konference pod záštitou Svazu průmyslu a dopravy České republiky u příležitosti 10. výročí Fóra průmyslu a vysokých škol (FPVŠ) se konala 11. října 2006 v Brně, v době konání mezinárodního veletrhu INVEX. Příspěvek přednesli členové FPVŠ: *Ing. Míl*, prezident Svazu průmyslu a dopravy ČR, *Ing. Švarc*, CSc., prezident Svazu chemického průmyslu, *Ing. Kulháněk*, prezident Sdružení automobilového průmyslu, *Ing. Adamec*, prezident Českomoravské elektrotechnické asociace, *Ing. Neužil*, výkonný ředitel Českého svazu zaměstnavatelů v energetice.

Z příspěvků vyplynulo, že průmysl pocítuje nedostatek technicky vzdělaných absolventů vysokých škol – chybí hlavně na pozicích středního managementu, technického i výrobního kontrolování, je nedostatek

technologů a konstruktérů. Abychom byli konkurenceschopní, musíme mít celý výrobní cyklus – od vývoje po obchod, nejen montážní haly. Abychom toho dosáhli, musíme mít kvalifikované odborníky.

Podle názoru přednášejících vysoké školy jsou na vysoké úrovni v teoretické přípravě studentů, absolventi mají dostatečné znalosti v oblasti informačních technologií, ale chybí prakticky použitelné znalosti a dovednosti jako jsou kontrolování, business, jazyky. I přes pokrok v posledních letech je stále slabá jazyková vybavenost absolventů. Absolventi mají málo informací z praxe a pro praxi, nejsou připraveni pro týmovou práci a neumějí pracovat v mezigeneračních týmech, jsou nedostatečně vybaveni pro vyjednávání, nemají dostatečné komunikační a prezentační doved-